

A Széchenyi téren több ízben folytak régészeti feltárások (1949, 1968–1969, illetve 1998–1999). A geofizikai képeken szépen kirajzolódtak ezen feltárások körvonalai. A felső nagyjából 1 m-es mélységben készített szelvényeken szépen látszottak a tér alatt futó közművek és az ásások visszatöltései. Azonban ettől lejjebb kezdtek megjelenni a tér DNy-i része alatt is különböző anomáliák, amelyek már biztosan régészeti jelenséghez köthetők. Ezek a jelek folyamatosan erősödtek, majd a legmélyebb rétegben halványultak. A feltárások területén, illetve mellettük is látszódott egy nagyjából ÉNy–DK irányú anomália, amelyet a római kori itt áthaladó úttal lehet azonosítani. A tér DNy-i részén ezen a szinten, illetve mélyebben több anomáliát lehetett megfigyelni, amelyek bizonyára régészeti objektumokhoz kapcsolhatók. Többször megfigyelhetők ÉNy–DK-i, illetve DNy–ÉK-i struktúrák, amelyek elképzelhető, hogy a római útra tájolt objektumok.

BÍRÓ SZILVIA

132. Győrszemere, Kis-földek II.

(Győr–Moson–Sopron megye) B

2008. március 4–14. között próbafeltárást végeztünk a 0168/9 hrsz. telken, mely K-ről közvetlenül csatlakozik a 2007-ben megkutatott Kis-földek lelőhelyhez, ahol római kori gödörházakat és árkokat tártunk fel, így ennek a lelőhelynek a folytatása volt várható itt is. Összesen 13 kutatóárkot húztunk, 12-t merőlegesen a bekötőútra, egyet pedig a telek DK-i részén az úttal párhuzamosan.

Az 1. kutatóárokban, amely közvetlenül a telekhatáron volt, egyetlen kerek gödör került elő, belőle néhány bronzkori kerámiatöredékkal. A 9–11. sz. árkokban került elő 2 árok, amelyekből azonban semmilyen lelet nem került elő, így korukat sem tudjuk meghatározni. Az egész területen átvonult egy egykori patakmeder (valószínűleg annak a folytatása, amely a szomszéd telek ÉNy-i részén került elő).

BÍRÓ SZILVIA

133. Győrvar, Csorna-közép-dűlő

(Vas megye) Á, Kö

2008. október 15-én régészeti szakfelügyeletet végeztünk a 400 kV-os távvezeték Vas megyei szakaszának földmunkáinál. A terület (Hrsz.: 0236/2) egy szélesebb plató meredekebb oldalán a 180–190-es szintvonallal jelölt magaslaton helyezkedik el. A 107. oszlophely „A” lábának markolása során a vékony homokos, kevert, szántott, sárgásbarna humusz alatt sárga homokos altalajon barnásfekete kerek alakú szemétségdör beásása jelentkezett. Nyesése során némi középkori kerámia- és csonttöredék került elő, a terület körül szórvány Árpád-kori kerámiát találtunk.

NAGY MARCELLA

134. Gyula-Gyulavári, Nagy-Szőlő II.

(Gyulavári 21. sz. lelőhely)

(Békés megye) B, Sza

2008 októberében megelőző régészeti feltárást végeztünk a gyulai elkerülő utat a Botond utcával összekötő bekötőút tervezett nyomvonalán. Először 4 Ny–K-i irányú szondát nyitottunk, melyekben 7 objektumot találtunk, ez indokolta a nyomvonal teljes feltárását. A feltárt 1466 m² területen összesen 31 objektumot, köztük két sírt is találtunk.

A legkorábbi időszakot egy méhkas alakú gödör képviselte, melyből néhány kora bronzkori seprűzött kerámiatöredék került elő. A lelőhelyen a domináns a szarmata időszak volt. Telepobjektumok és sírok egyaránt kerültek elő. A korszakból egy női és egy gyereksír került elő. Mindkettő bolygatatlan volt és csak szegényes mellékleteket találtunk bennük. A gyereksírban két bronzkarika fülbevaló és egy edény a lábánál; a női sírban egy nagyobb edény több töredéke került elő a koponya környékén és a csontváz alatt. Kétséges, hogy mellékletként rakták volna a halott mellé, valószínűleg a sír betemetésekor a földdel együtt került mellé. Utóbbi esetben valószínűleg egy meglévő, még nem teljesen betemetett gödröt használtak fel erre a célra, ezt valószínűsíti szokatlan K–Ny-i tájolás is.

A többi 28 objektum a település része volt. Két hosszabb árokszakasz került elő, az egyik a szelvény D-i végében, ez a miénktől K-re lévő szelvényben is jelentkezett, a másik nagyjából a szelvény közepén haladt és derékszögben tört meg. Több téglalap alaprajzú, teknőszerű gödör is előkerült, melyek vagy rövidebbik oldaluknál, vagy derékszöget bezárva érintkeztek. Ezek mellett néhány, felismerhető rendszert nem alkotó cölöplyuk, több igen mély, ívelten szűkülő falú tárológödör, és két amorf gödör csoport került elő. A szarmata telepeken általában tömegesen jelentkező méhkas alakú gödrök közül egyet sem találtunk.

Az előkerült kerámiaanyag 4–5. századi sajátosságokat mutat. Több pereme alatt hornyolt mély tál töredéke is előkerült. A leletanyagot uraló jó minőségű, gyorskorongolt áru mellett jelen vannak a csillámos anyagú, kőzúzalékkal soványított, kézi korongon készült edények töredékei is. Utóbbiak díszítésére a bekarcolt hullámvonalköteg és a körbefutó kalászminta a jellemző.

HORNOK PÉTER

135. Gyulaj határa

(Tolna megye) Ő, Rő, Kö

Forrási-dűlő: E dűlőben Wosinsky Mór középkori templomhelyről emlékezik meg. 2002-ben eredménytelenül kerestem a középkori Sólyag helyét.¹⁹ 2008. október 24-én az akkor megtalált Árpád-kori teleprezlettől kissé

19 In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2002. Budapest, 2004. 216.

ÉK-re, egy igen meredek földnyelv orrán mindössze egyetlen, pelyvás téglatöredék és néhány nagyobb embercsonttöredék jelezte a templom helyét. A domb aljában néhány középkori cserép is előfordult.

Jobbágy-rét: A Forrási-dűlő két patakága közti földnyelven április 11-én jellegtelen őskori és római kori cserepeket szedtem össze a kelő búzában.

Palkó-sarok: A Vörösegyházi-keresztől kb. 1,5 km-re DNy-ra kb. 200 m hosszú, 50 m széles szürke foltból sok középkori cserepet gyűjtöttem április 11-én.

Pogányvár alja: Az őskori földvár ÉK-i lábánál fekvő elsimított szántóföld teljes területén található kevés őskori, közepes sűrűségű római kori és sok középkori cserép. A faluhely Ny-i részén áprilisi terepbejárásom szerint kb. 25×15 m-es területen több téglá és egy-két kődarab jelezte a középkori Taba falu templomának helyét.

Vörösegyházi-kereszt: A hagyomány szerint a régi Gyulaj a falu Ny-i határrészében fekvő Vörösegyházi-dűlőben állt, temploma pedig a Vörös-keresztfa nevű kereszt környékén. A 30×20 m nagyságú templomhelyet áprilisban a keresztől ÉK-re kb. 10 m-re találtam meg. A templomtól KÉK-re néhány jellegtelen középkori cserepet is megfigyeltem, de a poros felszín miatt a faluhely bejárást nem tudtam elvégezni.

K. NÉMETH ANDRÁS

136. Gyulakeszi, belterület

(Veszprém megye) B, Ró, Kö

2008. április 21–30. között szennyvízcsatorna építése közben előkerült régészeti objektumok feltárását végeztük el a település több pontján. A munka során 332 m²-t tártunk fel, 0+228 és 0+248 szelvény között a teljes 5 m szélességben, illetve a 0+248 és 0+480 szelvény között 1 m szélességű árokban dolgoztunk.

I. felület (0+228 és 0+248 szelvény között): A humuszolás után mutatkozó köves felületről a késő bronzkortól a kora újkorig/újkorig keltezhető, viszonylag kis mennyiségű leletanyagot gyűjtöttünk. A terület újkori feltöltés.

II. felület (0+248 és 0+302 szelvény között): A humuszolt felülettől 50 cm mélységben jelentkezett a bolygatatlan altalaj, szürkésbarna, helyenként üledékes köves, kavicsos foltokkal. Öt, késő bronzkorra keltezhető gödröt tártunk fel. Az objektumok a temető irányában sűrűsödtek.

III. felület (0+302 és 0+367 szelvény között): A bolygatatlan réteg a K-i irányban egyre emelkedik. A 0+367 szelvénynél már alig 20 cm az eredetileg lehumuszolt felülettől. Két, szintén késő bronzkori gödröt tártunk fel a 302. szelvény sarkában. A leletanyag nem számottevő kerámiatöredék.

IV. felület (0+367 és 0+480 szelvény között): Az altalaj sárgásszürke, helyenként kavicsos réteg, ami É felé fokozatosan vált sárgás homokba. Humuszolás után újabb négy objektum foltja került elő. Két középkori cölöplyuk, illetve egy késő római kori objektum, valamint egy

többszörösen tapasztott sütőfelület. Ez utóbbi mellett leletanyag nem volt, a felette levő barna rétegből késő bronzkori leletanyag került elő, de ez nem alkalmas az objektum keltezésére.

CSIRKE ORSOLYA

137. Gyulakeszi, Csobánc vár

(Veszprém megye) Kk

2008-ban folytatódott a csobánci vár 2007-ben megkezdett romkonzerválása. A helyreállítás fedezetét a Csobánc Várért Alapítvány által megpályázott 2008. évi NKA pályázat és az Alapítvány biztosította. A helyreállítás során az úgynevezett Öregtoronytól É-ra eső falszakasz állagmegóvását végezték el. A helyreállítás kiviteli munkáit megelőzően és részben azokkal párhuzamosan régészeti kutatást és megfigyelést végeztünk a vár területén, az adott falszakasz várudvar felőli oldala mentén. A falak mentén fekvő, a falkoronával közel egy szinten levő omlásréteg legfelső szintjét vágtuk át több helyen, majd dokumentálásuk után a kivitelező összebontotta, hogy a falazási munkához munkafelületet alakíthasson ki. Az átlag 60–80 cm-es mélységben elvégzett bontást csak két helyen mélyítettük jelentősen. Egyrészt a falszakasz és az Öregtorony találkozásánál, másrészt a falszakasz É-i végén az egykori korai várkapu közelében. A várfal belső oldala menti mintegy 80 cm-es feltöltéséből modern 19–20. század eleji „leletanyag” került elő. Maga a feltöltés a vízszintesre kifeküdt egykori falazatból áll, jól érzékelhetőek voltak a kősorok és a habarcsfűgák az omladékban. A falomladék alatt egy kevert földes járószint fekszik, ebbe nem bontottunk bele. A 2007. évi helyreállítási munkák során a vár D-i oldalán hasonló omlásréteget figyeltünk meg, melyet akkor átvágtunk. Az átvágás során az említett falomladék alatt egyértelműen 19. századi réteg feküdt. Mindezek alapján nagy valószínűséggel a vár egész belső területére igaz lehet, hogy a legfelső 80–100 cm-es feltöltés az elmúlt bő 100 év falomladéka. Igazolja ezt egy 1910-es években készült fotó is a vár D-i falszakaszáról, melyen jól látható, hogy akkor ott vagy 3–4 m-rel magasabban álltak a falak. Hasonló következtetésre juthatunk Lux Kálmán 1913-as felmérése és tervei alapján, ahol jelentős, mára már elpusztult falszakaszokat dokumentált. Az Öregtorony és a falszakasz találkozási pontjánál kialakított kisméretű árokban feltártuk a torony sarkát, amely a korábbi falakat vágva épült. Ezen a területen további kutatás szükséges. A 2008-ban helyreállított falszakasz É-i végén igen vastag kevert törmelék fekszik a korábban említett kevert földes 19. századi járószint alatt. A belső falsíkon a kibontás aljának vonalában felszínre került az egykori belső vakolat. A falszakaszhoz két másodlagos osztófal csatlakozott, É-i végén pedig egy beforduló falsarok roncsolt vége került elő. Az így háromszögletű feltételezhető épület É-i, viszonylag széles helyiségét faszerkezetes födém fedte az előkerült gerendafészek alapján, a két keskenyebb D-i helyiség dongaboltozatos